

“Ben je stapelmesjokke om zo acht er oorlogsretoriek aan te lopen?”

Waar is het pacifistische geluid gebleven bij GroenLinks? Het verbaast de emeritus hoogleraar politicologie Joost Smiers in hoge mate dat zijn partij zo makkelijk instemt met wapenleveranties aan Oekraïne.

Remko Ebbers

Het militair-industrieel heeft de tijd weer mee. We “namen een pauze van de historie”, zeggen sommige – vooral rechts *angehauchte* – commentatoren zoals Arend Jan Boeke-stijn of Rob van Wijk. Zij zien hun gelijk bevestigd: de buitenwereld is niet te vertrouwen, daarom moet er te allen tijde goed bewapend worden. Na de inval van Rusland en aansluitend de steun aan Oekraïne door de VS en Europa, draait de defensie-industrie weer op volle toeren. Een hoge Nederlandse militair liet bij de grote NAVO-oefening Steadfast Defender begin dit jaar optekenen door Trouw: “Dit is geen oefening, maar een voorbereiding op oorlog.” Of de redacteur dat alsjeblieft ook zo wilde opschrijven. En nu moet Nederland van het kabinet ook weer eigen tanks hebben. Huren van de Duitsers voelt blijkbaar lang niet zo lekker als militair speelgoed van jezelf.

PSP-gedachte

Vanuit zijn woning aan de rand van de Amsterdamse Wallen volgt Smiers de ontwikkelingen rond wapenleveranties aan Oekraïne met verbazing. Niet over het Defensiestandpunt, de rechtse partijen of het regeringsbeleid. Vooral de manier waarop vooral GroenLinks meegaat in het discours van wapens leveren, valt hem op. “Waar is het pacifistische deel van de partij?”, vraagt hij zich af. “Is er niets meer over van de PSP-gedachte in GroenLinks?” Niet de wapenleveranties op zich zitten hem dwars, maar de vanzelfsprekendheid ervan. Wapens leveren

aan Oekraïne én een opening bieden om te onderhandelen, sluiten elkaar niet uit, vindt hij. Je kunt beide doen. “Er wordt Poetin nu geen opening geboden om te praten”, vindt Smiers. “Het verhaal is: Hij is fout, met zo’n man dien je niet te praten. Maar de oorlog moet een keer afgelopen zijn. Er moet ooit met Poetin worden gepraat en dan is het goed om te weten wat zijn grieven zijn. Hem is onrecht aangedaan door de NAVO, die te dicht naar de Russische grens is opgeschoven. Dat billijkt niet dat hij Oekraïne binnenvalt, maar het is belangrijk om te weten waar we het met hem over moeten hebben. Daar is diplomatie voor. Dan moet je jouw tegenstander niet totaal afsluiten.”

Zoals Smiers het ziet, is de NAVO na de val van de Muur in Berlijn

overmoedig geworden. Of ongevoelig. “Er is behoorlijk goed bewijs dat de Amerikaanse en Duitse ministers van Buitenlandse Zaken, Baker en Genscher, de toenmalige Sovjet-Unie hebben toegezegd dat de grenzen van de NAVO niet naar het oosten zouden opschuiven. Landen als Polen wilden lid worden van de NAVO, maar daar was puur voor de wereldvrede geen reden toe. Voor vrede in Europa waren in 1975 de Akkoorden van Helsinki afgesproken.” Smiers denkt dat de Helsinki-akkoorden, die leidden tot de oprichting van de OVSE, beter dan de NAVO gefunctioneerd had als Europese *peacekeeper*. Ik stemde in 2016 ook tegen bij het referendum over het associatieverdrag tussen de EU en Oekraïne. Dat plaatst mij meteen in verdacht gezelschap, dat weet ik. Maar ik vond

en vind dat we ontspanning moeten hebben in Europa, geen spanning. En kijk waar we nu zitten.”

Niet te vertrouwen

Maar snappen hoe Poetin redeneert, betekent niet dat Smiers een “*Putin-versteher*” is. Hij ziet de Russen niet als makke schapen op de slachtbank van de wereldgeschiedenis. “In 1969 was ik in Praag, tijdens de Praagse Lente. Een dag voordat het land werd binnengevallen door de Russen, ben ik weggegaan. Het was duidelijk dat de Russen toch niet te vertrouwen waren.”

Zoeken naar een vreedzame oplossing heeft hij met de paplepel ingegoten gekregen. “Mijn moeder was pacifist”, zegt Smiers. “Maar ik denk niet dat zij zich zo noemde.

diplomatiek oogpunt als je probeert te begrijpen waarom de andere partij handelt zoals die handelt.”

Rusland blijft

Vroeger of later moet er onderhandeld worden, is de overtuiging van Smiers. Hij sluit daarmee aan bij onder andere historicus Maarten van Rossum, die in zijn podcast ook altijd benadrukt: Rusland blijft bestaan, het is te groot om door Oekraïne te worden veroverd. We moeten daar iets mee. Inmiddels heeft de Oekraïense president Zelinsky gezegd dat hij openstaat voor een vredesakkoord. Poetin wil daar nog niets van weten.

“Ik heb niet de illusie dat het Russische leger wordt weggevaagd”, zegt Smiers. “We kunnen nog jaren vechten, maar het conflict gaat eindigen

Ga meer inzetten op onderhandelen. Ik ben voor het eerst naar een partijcongres gegaan omdat ik mij zoveel zorgen maak. Ik ben blij dat daar een motie is aangenomen voor een conferentie over wapenlevering en ontwapening. Dat vond ik een heel goed geformuleerde tekst. Overigens heb ik de indruk dat het partijbestuur daar niets mee doet en zelfs een brief van mij over wanneer dit gaat gebeuren gewoon niet beantwoordt.”

Rechts kapitalisme

Dat hij een beetje een roepende in de woestijn is, tegen Poetin en toch voor het praten met de Russische leider, verrast Smiers niet. “Pacifisme en antimilitarisme hebben nooit echt wortel geschoten in Nederland. Het toppunt voor de antimilitaristische beweging was denk ik de kruis-

‘Waar is het pacifistische deel van de partij?’

Geweld in films vond ze verschrikkelijk. Van zoiets moet je geen vermaak maken, vond ze. Ik besef wel dat er iets moet zijn om ons te verdedigen, een bescheiden leger. Stop de wapenwedloop betekent niet: helemaal geen wapens meer. Maar realiseer je wel, elke oorlog is voor wapenfabrikanten een meevaller. Zij kunnen dan wapens testen die je in vredetijd niet kunt gebruiken.”

Smiers zit in een discussieclub, de Golfclub. Die is vernoemd naar de Eerste Golfoorlog in 1991. Het is een klein groepje mensen die allemaal behoefte hadden om hun standpunt over de oorlog te bepalen in een soort praatgroep. “Toen de Oekraïne-oorlog uitbrak vonden we dat een goed onderwerp om uit te diepen. Wat is verkwanseld? Kun je Rusland begrijpen? Niet om het goed te keuren, maar het is wel handig vanuit

in onderhandelingen en een compromis. In het publieke discours is het idee van onderhandelen helemaal verdwenen. Het Oekraïense volk moet beslissen, is het politieke uitgangspunt. Dat is maar ten dele waar. Als NAVO en EU hebben wij daar ook iets over te zeggen. De druk op Oekraïne is juist voor doorvechten.”

Eigenlijk is Joost Smiers helemaal geen activist. Het was daarom bij hoge uitzondering dat hij niet alleen een ingezonden stuk schreef naar dagblad Trouw, maar ook zijn standpunt letterlijk uitventte met een pamflet op het GroenLinkscongres in Apeldoorn. “Als ik kijk naar GroenLinks/PvdA en de Duitse Socialisten, dan denk ik: ‘Ben je helemaal stapelmesjokke om zo achter de oorlogsretoriek aan te lopen?’ Ik maak mij vreselijk zorgen. Links, zet je eigen agenda. Maak je eigen actualiteit.

rakettenkwesie in de jaren 80. Maar Nederland is nooit een echt links land geweest. De wapenindustrie, die ook in Nederland is, verdient meer aan rechts kapitalisme. Het is in deze tijd helemaal niet moeilijk om pacifist te zijn. De tegenstanders vertellen een heel ander verhaal. Je moet zeggen waar je voor staat, dan hebben mensen ook echt te kiezen. Je moet je niet richten op de mensen die het land naar de kloten helpen. Ik heb het vermoeden dat mensen echt wel teruggewonnen kunnen worden voor een pacifistisch verhaal. Ga gewoon die vredesconferentie beleggen. Dat is heel ingewikkeld, daar maak ik mij geen illusies over. Als we rücksichtslos achter wapens en schofferingen aanlopen, gaan we niets oplossen.” ●

Joost Smiers (geboren in 1943) is een emeritus hoogleraar politicologie uit Amsterdam. Tot zijn pensioen was hij werkzaam als directeur Onderzoek aan de Hogeschool voor de Kunsten in Utrecht. Smiers is vooral bekend door zijn pleidooien voor het afschaffen van intellectuele eigendomsrechten (zoals copyright en patenten), en zijn ideeën over hoe nieuwe uitvindingen en kunstwerken tot stand kunnen komen. (eigen foto)